

Joan Lluís MARFANY.

Aspectes del Modernisme

Barcelona: Curial, 1975. "Biblioteca de cultura catalana", 11.

Fa uns anys, la crítica literària catalana reivindicava, com a feina primordial, organitzar la cultura i canalitzar la creació i el gust. Al mateix temps, iniciava una revisió del passat literari. Avui, aquesta segona funció s'ha fet gairebé exclusiva. La història de la literatura catalana, estancada durant tant de temps en esquemes d'interpretació nacionalista-positivistes, ha anat sofrint la renovació que ja li era inajornable. Ningú s'atreveix a parlar de crítica literària en el primer dels sentits citats. Tothom, en canvi, parla de recuperació del passat, una recuperació que, cal fer-ho constar, no és espontània. Ultra la voluntat de cultura, d'autocrítica i de rigor que comporta és, també, substitutiu d'una crítica militant gairebé inexistent. Una manera indirecta, doncs, de canalitzar el gust i la creació. És prou sabut: les tradicions, en allò que tenen d'actiu, són fetes des del present. I els estudis d'història literària, com la crítica i la mateixa creació, són productors i productes dels corrents literaris, culturals, estètics i de gust, imperants a cada moment.

Aspectes del Modernisme, de J. Ll. Marfany, és, en aquest sentit, un clar indicatiu de l'actual recuperació del Modernisme, un dels períodes més polèmics i complexos de la nostra història. Marfany s'enfronta als aspectes més conflictius del període per establir-ne la significació històrica i ideològica, amb una complexitat de plantejaments que, sembla, no ha estat ben compresa. Les seves hipòtesis les hem vistes, en paper imprès, convertides en tòpics simplistes i absurds i, Déu ens tingui de la seva mal traslladades el 1975 [*sic*] (amb un banquer fent de Prat de la Riba!). Això és traïr la versió original, precisa i profunda del llibre. Apamfletar-lo. Crec, en canvi, que per la metodologia, l'estil i el contingut, mereix millor lectura. Vegem-ho en alguns punts.

En primer lloc, la metodologia. Marfany ha limitat –limitat?– el seu camp d'estudi a un aspecte ben concret del fenomen literari. «Aquest –explica– no és un llibre de crítica literària. El lector no hi trobarà ni el més lleuger intent d'apreciació o avaluació estètiques de la literatura modernista. Simplement perquè això no m'interessa». Marfany, doncs, ha pres una opció metodològica ben clara que, creu, li justifica l'estudi de la literatura. Per a ell, una obra literària, un corrent estètic o un moviment cultural no tenen una entitat independent i vàlida en ells mateixos; són part inseparable d'una realitat única: la història, la qual els genera i dins la qual s'insereixen. La posició, en aquest sentit, és radical: Marfany vol deixar clar el seu rebuig d'una crí-

tica –ben marcada ideològicament– que, darrera una pretesa objectivitat, tot propugnant l'estricta descriptivisme, aïlla l'obra literària i l'analitza com a forma pura, exercici mental selecte, gratuït i esterilitzador. La literatura és expressió formal de la problemàtica individual i col·lectiva dels homes; traducció, doncs, ben privilegiada de les íntimes frustracions, esperances i lluites dels membres d'una col·lectivitat al llarg del seu procés històric. És, per tant, un element de primer ordre en la contínua i renovadora recerca de l'entitat real del país.

Quan Marfany acusa la historiografia noucentista –i els seus epígons– de tergiversar la realitat històrica tot avantposant la utilització de la realitat –en profit de la burgesia– al seu coneixement, parteix d'una posició ben clara: l'estudi profund i integral de la realitat porta, en ell mateix, una marca ideològica. L'estudiós, doncs, pel fet de ser-ho, se situa inevitablement dins una praxi històrica, política i social. Això explica, em sembla, el partidisme de l'actitud de Marfany com a «historiador» –*tout court*– lliurat a l'anàlisi i a la interpretació dels «documents» més vius, més íntims i més profunds de la història col·lectiva: la literatura. El seu historicisme és una recerca conscient i global d'aquell «sentit del passat» que reclamava Trilling, portada a terme a través de l'aproximació a un «passat amb sentit» que encara avui justifica un treball destinat a «l'elaboració i arrodoniment d'unes hipòtesis que ens expliquin satisfactoriament el nostre passat i il·luminin el nostre present».

Cal considerar que l'estudi de la literatura només interessa des d'aquest punt de vista? Marfany sembla insinuar-ho, però no ho diu. En tot cas, especifica clarament que es tracta d'una «opció», partir de la literatura per arribar a la història. Però davant dels resultats, el lector no acaba d'entendre la «limitació». Les hipòtesis històriques elaborades són massa riques perquè no aclareixin i expliquin (en explicitar-los) molts dels elements interns, formals, de l'obra literària. Però Marfany els dona de passada, negant-se a entrar en la valoració estètica. Per què? Per la voluntat, em sembla, de donar al treball d'investigació literària un valor indiscutible –evitant-li els discutits– i, en darrer terme, de desmitificar tot el que ha mitificat la crítica aquests darrers anys. Aquesta actitud es tradueix també en la tria del lèxic i de la terminologia. Nosaltres, però, tenim dret encara a preguntar-nos si la crítica, vista fins i tot des de la perspectiva que adopta l'autor, només pot ser un joc gratuït i petulant.

A remarcar, també, l'estil: ¿No deu tenir al darrere la incisiva prosa assagística de Joan Fuster? La prosa de Marfany té la virtut de fer-nos present, actual i viu, el passat. L'historiador, i amb ell el lector, se sent integrat en la història. Polemitza, s'indigna o expressa les seves simpaties a fets esdevinguts ara fa seixanta o vuitanta anys. I això, que el lector li agraeix, es realitza sense que en surti perjudicada una objectivitat –en el sentit explicat– que té els fonaments en una amplíssima erudició de primera mà i en un rigor, una profunditat d'anàlisi i una capacitat per relacionar i interpretar la dada concreta veritablement excepcionals.

Aspectes del Modernisme es compon d'una sèrie d'estudis, alguns ja coneguts (retocats en funció del conjunt), altres inèdits. Els tres primers analitzen el contingut semàntic donat al mot pels contemporanis i pels estudis posteriors i avancen una primera hipòtesi que, en els apartats següents, és aprofundida. S'hi estudia, en ells, la

significació de diversos autors: Maragall, en dos articles, el darrer dels quals és dedicat a l'evolució ideològica –amb aparició d'aquella imatge del poeta que ja E. Valentí havia reivindicat– traduïda en el procés de composició d'*El Comte Arnau*; el Casellas novel·lista i Rusiñol, exponent de les ambigüitats de la revolta artísticossocial de l'artista. El volum es tanca amb dos articles –sobre Bertrana i Alomar– destinats a estudiar el caràcter ideològic i polític del procés de liquidació del moviment.

Segons Marfany, el Modernisme només pot ser definit com un «procés de transformació de la cultura catalana de cultura tradicionalista i regional en cultura moderna i nacional», que fou coronat pel Noucentisme «en una direcció molt concreta i amb exclusió de qualsevol altra». L'amplitud d'aquesta definició evita els errors del concepte tradicional, basat en criteris estrictament estètics, que queia en contínues contradiccions, i obre, al mateix temps, una immensa possibilitat de matis. Marfany centra la seva investigació en la recerca de la coherència interna del moviment i estableix les seves constants polítiques, ideològiques i socials. Caldrà, encara, aprofundir i ampliar molts d'aspectes –i, en aquest sentit, esperem l'estudi de conjunt del mateix Marfany–, però el volum que avui comentem haurà estat un dels passos més importants per a la comprensió de l'impacte i de la transcendència del Modernisme en la Catalunya contemporània.